

A Tanterv és Utasítások szabadsága.

A Tanterv és Utasítások az élet könyve a nevelés munkásai számára. A tanterv anyagfelsorolása után az utasítás a nevelői célokat, az elmélet és gyakorlat eredményeit foglalja össze úgy, hogy a nevelés minden kérdésére feleletet találhatunk benne. A terjedelmében szükségszerűen állandóan növekedő utasítás a nevelés tényezőinek változása és a segédtudományok haladása miatt nem adhat olyan merev rendszert, hogy a haladószelemű, sajátos feladataihoz alkalmazkodó tanító ne találjon benne céljainak eléréséhez szükséges szabadságot. „Az a tantervkészítő, akit nem vezérel egy, a mostaninál jobb és főkéletesebb oktatás eszményképe s aki csak a meglevő állapotok kodifikálására szorítkozik, önkéntelenül elernyeszti a szellemi erőket, retrográd irányba tereli az iskola munkásságát. (Fináczy). — Az élet egyre több követelménnyel döngeti a nép iskolájának kapuit. A szociológia és a lélektan új fejezetei értékelésre váró eszközöket kínálnak a nevelés örökérvényű értékeihez. A pedagógiai megértés törvényei, a nevelői lélek finomodása, a haladás szelleme ugyanolyan mértékű szabadságot kívánnak.

Az 1932-ben megjelent állami Tanterv és Utasítások a magyar nevelés eredményeinek évtizedes tapasztalataival, tíz éves módszertani kísérletezés eredményével jelent meg. A rendszerbe foglalható tanítás mellett, a nevelésre vonatkozó utasítás csak igen általános lehet. Így az Utasítás részben kihangsúlyozottan, részben értelemszerűen tekintélyes szabadságot ad a nevelőnek. Két fejezetét vizsgáljuk most ebből a szempontból.

... a mai élet zürzavara közt külön kiemelés és több oldalról való megvilágítást érdemel, hogy a népiskola *minden egyoldalúságtól tartózkodjék*, hogy igazán a *nép iskolája és nevelőintézete legyen*, mely vallás erkölcsi alapon, józan gyakorlati irányban neveli növendékeit. (103 l).

A közelmúltban intellektuális anyaggal való túlterhelés és sajátos módszertani túlzásoktól kellett az iskolákat óvni. Az anyaggal túlterhelés ellen ma is külön fejezet szól az Utasításban; nevelésünk szelleme megakadályozta, hogy a túlzott, egyoldalú gyermekszeretet elpuhítsa nevelésünket. Életszemléletünkéből adódott, hogy a néppel szemben megmaradt bizonyos egyoldalúság. A nevelés egyik leglényegesebb tényezője a nemzeti kultúrkincs átadása. Ez a kultúrkincs a magyar munka és a magyar szellem teljesítményeinek összeredménye, mely a vallás és a művészi értékű alkotások forrásaiból tápálkozik. Társadalmi viszonyaink, a kapitalista élet-szemlélet idegenhatású beállítása miatt a kultúránk népi eredetű részei nem kaptak olyan kihangsúlyozott szerepet a Tantervben és Utasításban, amelyet az iskolát megtöltő népi tömegek jövője ma megkíván. Ezzel szemben a népi kultúra tájanként változó elemeinek nevelőcéltú felhasználásához nagy szabadságot kapott minden tanmenetkészítő tanító. A szabadság helyes felhasználásához a képzők tanítják a népismeret tudományát, de a táj kultúrájának egészét és életszemléletét a mostani viszonyok között nem lehet a nevelés középpontjába állítani s ezzel a nép iskoláját, csak kísérletképpen is, paraszti szemléletű népi művelési anyaggal célja felé vinni. Komoly felkészültségű nevelőket vár az Utasítás szabadsága, akik az empirikus szemléletű, gondolkodásban és akaratban a konkrét tények felé forduló, mágikus gondolkodású, tájanként változó, az elvek és a könyvek kultúrája fölött a tények előbbségét valló népi kultúra szemléletére tudnak, a nevelés korszerű elméletéből, gyakorlatot építeni.

A népi kultúrának a tananyagban rögzíthető részei mellett az érzelmi és aka-

rati élet tényezői, a szabályokhoz alig köthető nevelésben, kívánnak területet. A valóságos érzelmekben az Isten és az ember viszonyának sajátos kettősségét, az ebből adódó feszültséget, egészen sajátos szempontokkal értékeli az a lélek, mely a tapasztalatok fonalán halad és hisz a csodákban. Az újabban gyűjtött legendák egészen különös világot mutatnak ezen a téren. A népi kultúra bomlásban levő, zárt közösségének szigorú törvényei a társadalmi és egyéni élmények sorát adták, melyek nagyértékű érzelmeket keltettek és erkölcsi cselekedetek végrehajtását tették kívánatosná. A köszönések megszabott rendjétől, egy lakodalom közösségének szertartásbeli és lelki élményeiig a nevelőértékek egész világosan láthatók és jól értékesíthetők. Az érzelmi energiákat közvetlenül ki is fejező dal, tánc mellett a mesék, mondák, tréfák nagyobbarányú felhasználást várnak a nevelésben. Ez a módszer szabadsága, mely a nevelés intenzitását biztosítja, a népi értékeket fejlődésképesen őrzi. A népi élet még meglevő értékeinek újra és újraélése vezetheti növendékeinket a rátalálás útján, az életrendnek ahhoz a forrásához, melyből a napi cselekedeteihez élő vizet meríthet, élményeket, ezeken át értékesíthető tapasztalatokat szerezhethet.

A túlzástól mentes nép iskolájának a szociális viszonyokban levő adottságainkat kell még nézni és a nevelőknek az értelemszerű szabadsággal szükségszerűen rendelkezni. Nevelésünk a szociális viszonyok értékelése felé az elmélet és gyakorlat terén olyan kis lépéseket tett, amilyen súlyosak a magyar szociális viszonyok. Az iskolaköteles gyermekeknek ennivaló, ruha, cipő, írószer, könyvekkel való ellátással iskolaképesévé tévése társadalmi kezdeményezésekre maradt és nagyrészt környöradomány jellegűvé vált. Az iskola munkájától várt eredményekben figyelmet érdemel az a statisztikai tény, hogy az ország lakosságának 60 százaléka kimondottan szegény ember és ebben 30 százalék koldusszegény. A születési aránynál fogva ezek a gyermekek töltik meg elsősorban az iskolák padjait. Az anyagiakon túl a lelkiek területén alig érintett problématenger hömpölyög. Prohászka mondta: „Mit várjunk a gyermekektől, akik szegénységben és piszokban nőttek fel, kik már zsenge korukban érintkezésbe léptek mindazzal, ami piszkít, ami a lét brutalitását megéretteti velük?” Keveset, mennél kevesebbet várjunk és rengeteget adjunk, hogy az érzelemben és akaratban megrokkant lelkek megtalálják a társadalom hasznos tagjává válás útjait. Gyermekek, akik nemzedékek késerűségének és idegtépő indulatának hatásaival születnek, akik nehéz egyhangúságban, erejük végső megfeszítésével dolgozó édesanyák tejével táplálkoznak, 2–3 éves korukban náluk alig öregebb testvérek, vagy agyondolgozott, munkaképtelen öregek nevelőfelügyelete alatt vannak, kora gyermekkorban megtanulják, mi az éhezés és a családi házban, a cselédházban, az utcán, a szegénység, a nyomorúság, a hiábavaló küzdés minden formáját átéli. Nincs nevelő, aki ne állt volna megszorodott lélekkel ezek előtt a valóságok előtt, aki rá ne szorult volna a tananyag-kiválasztásban és módszeres eljárásban arra a szabadságra, melyet az Utasítás itt megad.

Mindezeknek előretudása alkotta meg az Utasításnak az ismeretek mennyiségére vonatkozó fejezetét, mely kihangsúlyozott szabadságot tartalmaz, (99. l.) A Tanterv a tanításianyag maximumát jelöli meg, mely rendes körülmények között el is végezhető. A tudást nemcsak szélesíteni, hanem inkább mélyíteni kell, ha a nevelés, célját el akarjuk érni. Ezért a tanító figyelje tanítványait és ha látja, hogy nem győzik az iramot, meg kell lassítani a tempót. Nem lesz baj, ha keveset tudnak és jól míg a felszínes sokat tudás hasznavehetetlen a gyakorlati életben. A felszínes tudás megterheli elménket, a gyermek lelkét a sok ismeret megzavarja. A túlterhelés ko-

oly baj, mely ellen minden erőnkkel küzdenünk kell. — Az Útasítás pompás elveit felhasználva az anyagredukciónál ne csak az élet követelményeinek parancsszavát ismételjük, hanem a szociális viszonyok teljesítésbeli felmérést is végezzük el, érvényesítsük a népi műveltség követelményét az elvek és könyvek tudása mellett. Az iskola munkájának eredményeit a felhasználhatóság szempontjából alaposan vizsgáljuk meg. Az eredménymérés mértéke: a gyermeknek adott életkörülményeivel szemben való felkészültsége. Ehhez alkalmazzuk azokat az elveket, melyeket az Útasítás rendelkezésünkre bocsát az ismeretek mennyisége terén.

A szabadságnak velejárója ugyanolyan mértékű felelőség. Mennél több az aprólékos szabály, mennél körülhatároltabb a tennivaló, annál kevesebb az egyén felelőssége. Társadalmi életünk egyik legsorvasztóbb tünete, a mindent felülről várás, a nevelésben is érzeteti hatását. A szabadság ígézetének nemzeténél elenyészően kevesen keresik a gyakorlatban, életkörülményeink között, a másokért használható szabadságot és a körülhatároltság felelőtlenségében minden újsze pontú indítást felülről várnak. Pedig a tanító felelőssége a nevelés területén lényegesen több, mint azt a tanításvázlatok és többoldalú felügyelet korában általában hiszik. A szélesskálájú pedagógiai irodalmunk egyik iránya elindulhatna a korszerű nevelési viszonyok tanítói felelősségének kérdéscsoportja felé. A népi, a szociális viszonyok és a tananyag mennyiségének szempontjait szem előtt tartva a gyermekért, a jövőjükért, a nevelés szabadságáért dolgozva „a mostaninál jobb és tökéletesebb oktatás eszményképét” eredményesen szolgálná.

Nyizsnýanszky Béla.

IRODALOM.

A Magyar Nemzeti Szövetség kiadványai 1928—38.

1. Pechány A.: A tót kérdés alakulása 1918-ig. 12. 1. 2. u. a. A szlovák politika útjain. 32. 1. 3. Iványi B.: Felső-Magyarországról. 21. 1. 4. Darás G.: Mit kell tudnia minden magyarnak a ruténekről? 12. 1. 5. Darás G.: A rutén kérdés tegnap és ma. 63. 1. 6. Br. Perényi Zs.: Az utódállamok kisebbségi politikájáról. 15. 1. 7. Balogh—Beéry: A magyar—lengyel közös határ és a rutén terület. 63. 1. 8. Divéky A.: A magyar—lengyel érintkezések történelmi tanulságai. 32. 1. 9. Szathmáry I.: Rákóczi. 374. 1.

A Felvidék visszatérésével súlyos magyar sorskérdések oldódtak meg, — de ugyanakkor újabbak is vetődtek fel: A hozzánkkerült nemzetiségeink demokratikus önkormányzatot igényelnek, az idegenben rekedt véreink pedig a kisebbségi kérdés rendezésében Szlovákiával való szoros együttműködésre utalnak bennünket. Mindezek azonban történelmi adottságok, amelyek tradicionális gyökérszálaikkal a multba nyúlnak vissza. Tehát csakis az elmúlt évszázadok tapasztalatai nyújthatnak megbízható okulásokat a jelen tennivalói és a jövő célkitűzései számára.

Ezért hívjuk fel politikusok és közgazdászok, de elsősorban az *új nemzedék* szellemi formálójának figyelmét a Magyar Nemzeti Szövetség kiadványaira. A fenti sorozat a Felvidék érverését mntatja be a honfoglalástól kezdve a nemzetiségi eszme derengésén át egészen napjainkig. A magyar—lengyel érintkezések a politikai szempontokon felül gazdasági, de főképp kulturális területen bizonyultak eredményeseknek. A két nép között az összekapcsoló híd a ruténség volt. Darás adatokkal és térképekkel igazolja azt a történelmi tény, hogy a mi ruténjeink nem azonosak a